

Uusi saksankielinen suomen oppikirja

HANS FROMM — MATTI SADENIEMI *Finnisches Elementarbuch*. I. Grammatik. 215 s., liitteenä taivutustyyppistöjä. II. Übungsbuch. 123 s. Carl Winter, Universitätsverlag, Heidelberg 1956.

Vieraan käteen sopivan suomen kielen oppikirjan puute, joka ulkomaiden yliopisto-opetuksessa on varmaan kauan tunnettu kiusalliseksi, lievittyi viime keväänä ilahduttavalla tavalla: Turun yliopiston saksan kielen lehtorin tri Hans Frommin ja dos. Matti Sadeniemen yhteistyön tuloksena pääsi julkisuuteen »Finnisches Elementarbuch» -niminen saksankielinen suomen kielioppi ja siihen liittyvä harjoituskirja, jotka asiantuntevasti perehdyttävät saksalaista opiskelijaa sekä nyky-suomen käytännölliseen tuntemukseen että siinä sivussa historioivankin fennistiikan ensi alkeisiin.

Kaksisatasivuinen, sisällykseltään tiivis ja esitystavaltaan havainnollinen kielioppiosa alkaa johdannolla, joka käsittää lyhyen selonteon suomen kielen asemasta sgr. kielikunnassa ja sen omasta erikoiskehityksestä, kielen muoto-opillisten erikoispiirteiden luonnehdintaa sekä luettelon opinto-apuneuvoiksi sopivasta kirjallisuudesta. Johdantoa seuraa äänneoppi, joka on kaksiosainen: ensin perinteinen

nyky-suomen äännekannan esittely, sitten hyödyllinen äännehistoriallinen katsaus, jossa nykyiset äännesuhteet juonnetaan myöhäis- ja osaksi varhaiskantasuomalaisistakin lähtökohdista käsin. Katsausta havainnollistavat lukuisat m- ja v-ksm. kauko-rekonstruktiot, niin ettei ole ihme, jos pääosaltaan luotettavan aineksen sekaan on päässyt lipsahamaan joku-nen häiritsevä anakronismikin. Vastaisen painoksen varalta kannattaa ehkä mainita seuraavat: s. 29 *hyvyys* << v-ksm. **hüvüte* (pro **šüvüte*), *ulos* << v-ksm. ?**ulokse* (pro ?**ulyokse*), myös << ?**mökse* (pro ?**münäkse*), s. 32 *silmitön* << **silmäitöim* (2. tavun *äi*-diftongi ja loppu-*m* viittaavat varhempaan kauteen kuin liudentumaton *s* ja 3. tavun *öi*-diftongi edellyttäisivät), s. 47 *puisen* < **pūñtsen*, (pro *pūñtsen*), *metsäiset* < **metsähñset* (pro **meñtsähñset*, ?**meñ'ñsähñset*).

Valtaosan kieliopin tilasta vievät tietysti muoto- ja lauseopin kurssit, joiden lomaan on mahdutettu lisäksi lyhyt »sanamuodostusoppi», ts. katsaus nyky-suomen tärkeimpiin produk-

tiivisiin johtimiin. Rungoltaan nämä osat noudattelevat omien kielioppiemme tuttua peruskuvaa, mutta yksityiskohdat ovat useinkin kokeneet uudestihahmotuksen: asioiden tärkeysjärjestys on ikään kuin vaihtunut, ne esitetään juuri sillä lailla erikoisuuksia tähdentäen ja vähemmän erikoista tähdentämättä kuin ulkomaisen suomenopiskelijan kannalta suinkin voi ajatella otollisimmaksi. Runsaat, sattuvasti valitut esimerkkilauseet tuovat säännönmuodostukseen eloa ja havainnollisuutta, ja joskus esitys poikkeaa edukseen myös normatiivisen nykysuomen rajojen tuolle puolen: sieltä täältä osuu silmään tarpeellisia huomautuksia milloin kirjakielen vanhastavuuksista, milloin puhekielen tai kansanmurteiden kannasta. Kauemmas tähtäävän opiskelijan eväiksi on kautta esityksen sitä paitsi siroteltu kielihistoriallisia kommentaareja ja uusimmankin tutkimuksen äärelle opastavia kirjallisuusuutteita. Mainintansa on saanut jopa niin tuore tieteellinen debatti kuin Virittäjässä parina viime vuotena subjektista käyty — kieliopin sään-

nötystä se ei sentään ole vielä ennätännyt mullistaa.

Harjoituskirja sisältää seitsemäntoista suomenkielistä kappaletta, jotka kukin kytkeytyvät kieliopin määräpykäliin, ja niiden vastinkappaleina saksasta suomeen käännettäviä harjoitustehtäviä tarkkoine kommentaareineen. Loppuun on liitetty viisi edustavaa nykysuomalaista proosinäytettä (Valentinin, Ollin, Ahon, Koskenniemen ja Waltarin tekstejä) ja kaksi runonäytettä (Leinoa ja Mustapäätä).

Mitä vaikeampi matka, sitä tietävämpi ja taitavampi tarvitaan opas — ja aivan varmaa on, että asiaan harrastunut suomenlukija selviää tohtorien Frommin ja Sadeniemen pätevän opastuksen turvin alkutaipaleestaan eksymättä perille. Jos »Finnisches Elementarbuch» lisäksi pystyy antamaan sysäyksen jatko-opinnoillekin ja elvyttämään kiinnostusta suomen kieleen myös tutkimuskohteena, niin se on täyttänyt tehtävänsä erinomaisesti ja tehnyt pysyväarvoisen palveluksen kieleemme harrastukselle oman maan rajojen ulkopuolella.

TERHO ITKONEN